

Téma:

**SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY –
KKV-FEJLESZTÉS**

Időszak:

2012. szeptember

Dátum:

2012. szeptember 28.

SZÁZADVÉG
ALAPÍTVÁNY

SZÁZADVÉG
Gazdaságkutató zrt.

STRATEGOPOLIS
KÖMPÖLTASZAKASZ TÁRSASÁGOK ÉS SZAKPOLITIKAI ELEMZŐ KFT.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült.

Vezetői összefoglaló

A vállalkozások bizalmi indexei – a júniusi és júliusi kisebb javulás után - augusztusban ismét csökkentek, s nagyjából a két és fél évvel ezelőtti szintjére kerültek. Az üzleti szférán belül az **ipari várakozások érezhetően, az építőipariak és kereskedelmiek ennél kevésbé lettek rosszabbak a júliusinál**, miközben a szolgáltató cégek pesszimizmusa valamelyest csökkent.

A beruházási hajlandóság növekedésére továbbra sem lehet számítani. A vállalati hitelezés problémái, az alacsony kapacitás-kihasználtság, illetve a bizonytalan gazdasági kilátások egyaránt csökkentik a bruttó állóeszköz-felhalmozást.

Az eurózána és a közép-európai országok vállalati hitelállományai a pénzügyi válság kezdete után Bulgária kivételével csökkenni kezdtek. 2010 első negyedétől már Magyarországon kívül minden országban ismét növekedés indult el és az eurózánában is megállt a csökkenés. **Az eurózánában és a többi országban a hitelállományok elérték, vagy megközelítették a válság előtti szintet. Magyarország az egyetlen, amelynek a vállalati hitelállománya jelentősen elmarad a válság előtti szinttől.**

Mindeközben a kereskedelmi bankok vállalati hitelállományának összetétele is romlott. A pénzügyi szektornak nehézséget okoz a portfólió-összetétel megújítása a hitelkereslet érezhető növekedése nélkül. Ezt a pénzügyi közvetítő rendszerben is feszültségeket okoz. A vállalatfinanszírozás javítását a bankokat sújtó terhek enyhítésével, a szabályozás korszerűsítésével és a kormány és a bankszektor közötti bizalom helyreállításával lehet elérni.

A jelenleg tervezet formájában előterjesztett új kisadó a kisvállalkozások számára kínál kedvező adózási lehetőséget. A mikrovállalkozások számára a tételes adózás jelenthet kedvezőbb megoldást, a közepes- és nagyvállalkozások számára ugyanakkor nem választható az új adóforma (méretkorlát miatt). **Az EVA kiváltására mindenképpen megoldást kínál a két új adónem, a bejelentett foglalkoztattak száma is növekedhet, mivel az adóterhet nem érinti a bérköltség bizonyos feltételek mellett. A beruházások növekedése azonban a lépéstől nem várható.**

A magyar gazdaság Kárpát-medencei léptékű növekedési stratégiája, a **Wekerle terv 2012 augusztusában készült el**. A terv fő stratégiai célja a hazai vállalkozások Kárpát-medencei pozícióinak erősítése, melyet a térségi infrastruktúra összehangolásán valamint az egységes munkaerőpiac megteremtésén keresztül lehet elérni a dokumentum szerint.

Az intézkedési terveket jelenleg készítik elő a tárcánál. A kidolgozásánál szoros együttműködésre van szükség a kitörési pontokban meghatározott ágazatok szereplőivel és a külföldi piacra lépést elősegítő intézményi szereplőkkel.

Fontos megjegyezni, hogy **jelenleg a KKV-fejlesztés stratégiája hiányzik**, az iránymutató dokumentum ebben a kérdésben az Új Széchenyi Terv, a szektorra vonatkozó dokumentum

nem készült el. A Wekerle terv a KKV-fejlesztés egyetlen szegmensére (külső piacra jutás) koncentrál.

A kkv-k intézményi környezete megváltozott – összhangban a Wekerle terv logikájával. A Nemzetgazdasági Minisztérium szervezeti és működési szabályzatának júliusi módosításával a KKV fejlesztés átalakult. **Az önálló kkv-fejlesztési főosztály megszűnt, a kkv-irányítás a Kárpát medence vállalkozásfejlesztési főosztályba integrálódott, holott a terület magasabb szintű koordinációja lenne indokolt.**

KKV szektor általános jellemzése

Jelen fejezetben kiemelésre kerülnek a szektor helyzetét jól jellemző mutatók. A kialakított alapindikátor készletnek megfelelően rendre közlésre kerülnek a legfrissebb releváns adatok, az összehasonlíthatóság érdekében közölve néhány megelőző időszak mutatóit is. A közlés áttekinthető táblázatos formában valósul meg, a tendenciák jelen részben csak megállapításra kerülnek, értékelés, elemzés nem történik, csak a tendenciákra és fontos tényekre mutatunk rá.

Az alapadatok bemutatásán belül a következő kérdéskörök kerülnek tárgyalásra:

- A KKV-k makrogazdasági környezetét jellemző adatok
- Vállalkozások száma
- Konjunktúra adatok (indexek)
- A vállalkozások tőkehelyezete, finanszírozása

A KKV-k makrogazdasági környezetét jellemző adatok

A legfrissebb GDP adatok további enyhe visszaesést mutatnak, ami azt jelzi, hogy a KKV-k gazdasági környezete nem javul és a későbbiekben bemutatandó értékelésük a gazdasági helyzetről objektíve megalapozott.

1. A BRUTTÓ HAZAI TERMÉK (GDP) VOLUMENINDEXEI

Volumenindexek	2012		
	I.	II.	Összesen
	negyedév		
Kiigazítás nélküli, nyers adatok (előző év azonos időszaka=100,0)	99,3	98,7	99,0
Naptári hatás kiszűrésével (előző év azonos időszaka=100,0)	98,8	98,7	98,8
Szezonálisan és naptári hatással kiigazított és kiegyensúlyozott adatok (előző év azonos időszaka=100,0)	98,8	98,9	98,8
Szezonálisan és naptári hatással kiigazított és kiegyensúlyozott adatok (előző negyedév=100,0)	99,0	99,8	-

Forrás: KSH

A beszállító és ipari cégeknek szolgáltatásokat nyújtó kisvállalkozásokat közvetlenül érintő ipari termelés növekedése is várat magára. Előző jelentésünkben elemeztük a beruházások alakulását és kimutattuk, hogy tartós csökkenő trend érvényesül. Az ipari termelés tartós növekedésének előfeltétele, hogy bekövetkezzen a beruházási trendforduló.

2. AZ IPARI TERMELÉS ÉS ÉRTÉKESÍTÉS VOLUMENINDEXEI (ELŐZŐ ÉV AZONOS IDŐSZAKA=100)

Időszak		Termelés	Értékesítés		
			belföldre	exportra	összesen
2012.	J	100,6	99,3	100,9	100,2
	F	100,8	104,3	100,5	102,2
	M	98,5	92,7	100,4	96,9
	Á	97,1	98,8	96,5	97,5
	Mj	100,1	96,9	101,6	99,5
	Jú	100,6	98,1	106,2	102,7
	Jl	100,0	98,6	101,5	100,2
	J–Jl	99,7	98,3	101,1	99,9

Forrás: KSH

A foglalkoztatás a második negyedévben növekedett. A legnagyobb arányú változás a legkisebb képzettségűeknél figyelhető meg, náluk a változás több mint 60 százalékos és jóval az átlag fölött nőtt a foglalkoztatás azok körében, akik legmagasabb iskolai végzettsége a nyolcadik általános iskola. Csökkenés – iskolai végzettség alapján vizsgálva – csak az egyetemet végzettek körében tapasztalható.

A foglalkoztatottság növekedésében közrejátszott a közmunkaprogramok fellendülése, azonban ennek a torzító hatásnak a kiszűrését követően is érdemi munkakereslet-bővülést mutat a statisztika. A Munkaerő-felmérésből kiolvasható dinamikus foglalkoztatás-növekedést azonban fenntartásokkal célszerű kezelni, mivel nem támasztják alá sem a romló konjunkturális kilátások, sem az intézményi munkaügyi statisztika. A négy fő feletti vállalkozásoknál az alkalmazottak létszáma 25 ezer fővel csökkent az előző év azonos időszakához képest, amelyhez a vállalati szféra 40 ezres csökkenése járult hozzá. Véleményünk szerint a foglalkoztatás dinamikus bővülésében a statisztikai hiba is szerepet játszik, és közel sem volt olyan markáns, mint a Munkaerő-felmérés alapján látszik. A munkanélküliség bár csökkent, de továbbra is laza a munkaerőpiac.

3. A FOGLALKOZTATOTTAK SZÁMA LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉGÜK SZERINT (EZER FŐ)

Időszak		8 általános iskolánál kevesebb	Általán os iskola 8. osztálya	Szakiskola és szakmunkáské pző	Gimnázium	Egyéb érettsé gi	Főiskol a	Egyete m	Össze se n
2011.	J–M	8,4	384,6	1 088,3	339,4	955,0	575,2	381,6	3 732,5
	Á–Jú	10,3	417,3	1 119,1	345,0	945,9	576,5	394,6	3 808,8
	Jl–Sz	12,0	425,7	1 127,1	354,6	948,7	582,9	405,0	3 855,9
	O–D	9,5	413,7	1 124,3	348,9	955,8	590,7	407,5	3 850,6
2012.	J–M	7,2	383,6	1 099,1	348,3	951,2	594,8	407,1	3 791,3
	Á–Jú	11,5	413,7	1 115,2	349,5	972,1	608,3	405,9	3 876,2
Növe kedé s	Á–Jú	1,602	1,078	1,015	1,003	1,022	1,023	0,997	1,022

Forrás: KSH

A bruttó hazai termék 1,3 százalékkal zsugorodott az előző év azonos időszakához képest a második negyedévben Magyarországon. Mivel az első negyedévben is szűkült a kibocsátás, ezért a hazai gazdaság technikai értelemben is recesszióba süllyedt. Felhasználási oldalon az

export tekinthető továbbra is a növekedés egyetlen forrásának, igaz a kivitel negyedéves bázison már stagnálást mutat. A hazai export iránt megnyilvánuló külső kereslet növekedési rátája 2011 második negyedévéől folyamatosan csökken, a külkereskedelmi partnereknél zajló fiskális konszolidáció, a banki mérlegalkalmazkodás, valamint a pénzpiaci turbulenciák hatására. A magyar kivitel szerkezete a kedvezőtlen tendenciákat érdemben felerősíti, mivel a legnagyobb volument képviselő termékcsoporthoz kereslete rendkívül konjunktúra-érzékeny.

A háztartások fogyasztási kiadása a második negyedévben 0,3 százalékkal esett vissza az előző év azonos időszakához képest, negyedéves bázison pedig a felhasználási tétel stagnálását regisztrálták. A beruházási kereslet továbbra is jelentősen csökken: a bruttó állóeszköz-felhalmozás az előző év azonos időszakához képest 4,5, míg az előző negyedévhez viszonyítva 1,2 százalékkal szűkült. A szigorú költségvetési gazdálkodás, illetve az uniós pénzekből indított fejlesztések elmaradása révén a közösségi beruházások zuhanása folytatódott és a visszaesés mértéke már elérte éves bázison a 27 százalékot.

Termelési oldalon az ipar és a mezőgazdaság hozzáadott értéke a tavalyi bővülést követően idén érdemi csökkenést mutat. Az előbbi ágazatot az egyre erősödő keresleti korlát, míg az utóbbit a rossz időjárási körülmények fogják vissza. Az építőipar tovább zsugorodott a második negyedévben: a visszaesés mértéke ismét meghaladta éves szinten a 10 százalékot, de a negyedéves ráták is markáns kontrakciót tükröznek. A nyomott kereslet miatt az árak csökkenése folytatódott, ami az építések elhalasztására kényszeríti a beruházókat. A szolgáltatások közül az információ és kommunikáció ágazatban jelentős GDP-bővülést regisztráltak, míg a pénzügyi, biztosítási tevékenység hozzáadott értéke érdemben csökkent.

A fogyasztói árak növekedése érdemben gyorsult az elmúlt hónapok folyamán, és az infláció elérte a 6 százalékot. A ráta emelkedését elsősorban a feldolgozatlan élelmiszerek drágulásának jelentős gyorsulása okozta. A maginflációs ráta továbbra is magas szinten van, ami a jövőre nézve érdemi inflációs kockázatokat jelent.

A Századvég Gazdaságkutató Zrt. előrejelzése szerint az idei évben a bruttó hazai termék 1 százalékkal csökken, míg jövőre 0,9 százalékos növekedéssel számolunk. A gazdaság keresleti korlátja ennek megfelelően az idei évben szigorodik, javulásra csak jövőre számítunk. A háztartások fogyasztási kiadása a nettó reálbér-csökkenés, illetve a továbbra is laza munkaerőpiac miatt 0,3 százalékkal szűkül, míg 2013-ban stagnálásra számítunk. A szektor hitelleépítése elhőzódik a rossz gazdasági teljesítmény miatt, ami középtávon érdemben visszafogja a felhasználási tétel bővülését.

A beruházási kereslet számításaink szerint tovább csökken a következő másfél évben. A vállalati hitelezés problémái, az alacsony kapacitás-kihasználtság, illetve a bizonytalan gazdasági kilátások egyaránt csökkentik a bruttó állóeszköz-felhalmozást. Az állami beruházások lassú bővülésére csak 2013-ban számítunk, azonban ez csak arra elég, hogy lassítsa a beruházások csökkenését. A kivitel dinamikája számításaink szerint emelkedni fog

2013 végéig, mivel a külső kereslet növekedési rátája várakozásaink szerint lassan emelkedésnek indul. Az import és az export növekedése közötti differencia fennmarad, mivel a behozatal növekedését továbbra is visszafogja a gyenge belső kereslet. Ennek megfelelően a nettó export GDP hozzájárulása továbbra is pozitív lesz, és a fizetési mérleg többlete is fennmarad.

Vállalkozások száma

A regisztrált vállalkozások számáról megjelentek a júliusi adatok, amelyek további enyhe növekedést mutatnak. A közép- és a nagyvállalatok száma nem változott érdemben, a kis cégek száma azonban enyhén csökkent. A magyar KKV-szektor kívánatosnak tekinthető átalakulási iránya szempontjából az lenne a kedvező fejlemény, ha a nagyobb méretkategóriákban érzékelhető növekedést látnánk, egyelőre azonban csak a 0 fős és ismeretlen létszámú cégek száma emelkedik.

4. A REGISZTRÁLT VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA LÉTSZÁM-KATEGÓRIÁK SZERINT

Időszak		0 fős és ismeretlen létszámú	1–9 fő	10–19 fő	20–49 fő	50–249 fő	250 fő és több	Összesen
2012.	J	469 379	1 145 072	21 328	10 252	4 603	873	1 651 507
	J	470 047	1 142 384	21 349	10 255	4 611	873	1 649 519
	F	475 406	1 138 433	21 358	10 266	4 630	874	1 650 967
	M	475 855	1 138 410	21 379	10 280	4 640	876	1 651 440
	Á	477 189	1 138 195	21 369	10 262	4 646	875	1 652 536
	Mj	479 175	1 137 512	21 333	10 254	4 652	877	1 653 803
	Jú	480 852	1 136 852	21 323	10 246	4 656	878	1 654 807
	Jl	483 637	1 136 422	21 286	10 236	4 658	878	1 657 117

Forrás: KSH

Konjunktúra indexek

A gazdaság jövőbeli kilátásait, illetve a várakozásokat jól jellemzik a különféle „Konjunktúra-jelentések”. Számos jelentés készül számos módszertannal jelen jelentés keretein belül az GKI GKI-Előre havi konjunktúrajelentést mutatjuk be.

A havi konjunktúrajelentés szerint a tavalyi szinte folyamatos és markáns esés után idén az első nyolc hónapban lényegében stagnált a GKI-Előre konjunktúra-index (szezonális hatásoktól megtisztított) értéke¹. Az év eleji szerény emelkedést májusban zuhanás, azóta pedig enyhe hullámlás követte. A legfrissebb felmérés szerint augusztusban az üzleti és a fogyasztói várakozások is kissé romlottak, s nagyon pesszimista hangulatot tükröznek.

Az üzleti szférán belül az ipari várakozások érezhetően, az építőipariak és kereskedelmiek ennél kevésbé lettek rosszabbak a júliusnál, miközben a szolgáltató cégek pesszimizmusa valamelyest csökkent. Az ipari bizalmi index – a júniusi és júliusi kisebb javulás után – augusztusban ismét csökkent, s nagyjából a két és fél évvel ezelőtti szintjére került. Júliushoz képest egyaránt romlott a termelési helyzet és a teljes rendelésállomány, valamint a következő időszakra vonatkozó termelési kilátások megítélése. Az exportrendelésekről alkotott vélemény gyakorlatilag változatlan. Az építőipari bizalmi index idén május óta nem sokat változott, augusztusban éppen minimálisan csökkent. Az előző három hónap termelési színvonalának és a rendelésállománynak a megítélése – a júliusi javulás után – augusztusban

¹ http://www.gki.hu/sites/default/files/users/Petz%20Raymund/konj_1208.pdf

kissé romlott. A kereskedelembe az eladási pozíció megítélése csökkenő készlet szint mellett enyhén romlott, míg a rendelések várható alakulása rég nem tapasztalt mértékben esett vissza. A szolgáltató cégek körében különösen az elmúlt időszak üzletmenetének megítélése javult, de kedvezőbbek lettek a várható forgalomra vonatkozó várakozások is. A fenti tendenciákkal összhangban az iparban és a kereskedelembe a foglalkoztatási szándék gyengült, az építőiparban nem változott, a szolgáltató cégeknél viszont javult.

A vállalkozások tőkehelyzete, finanszírozása

Piaci folyamatok

A hazai hitelezési piac fejleményeit jobban lehet értelmezni, ha összehasonlítjuk őket a régió országaiban és az eurózónában történetekkel.

Az eurózóna és a közép-európai országok vállalati hitelállományai a pénzügyi válság kezdete után Bulgária kivételével csökkenni kezdtek. 2010 első negyedétől már Magyarországon kívül minden országban ismét növekedés indult el és az eurózónában is megállt a csökkenés. Az eurózónában és a többi országban a hitelállományok elérték, vagy megközelítették a válság előtti szintet. Magyarország az egyetlen, amelynek a vállalati hitelállománya jelentősen elmarad a válság előtti szinttől.

A hazai csökkenő trend fennmaradásában feltehetőleg szerepet játszott az a mód, ahogy a kormány a bankokat nagyobb mértékű köztelherviselésre és a lakossági devizahitelezéssel kapcsolatos problémák megoldásában való részvételre kötelezte.

A bankadó, és a végtörlesztés gyengítette a bankok hitelezési kapacitását. A KOPINT-TÁRKI egyik tanulmánya² megvizsgálja a bankadó és a végtörlesztés hatását a hazai bankszektor hitelezési kapacitására, és arra a következtetésre jut, hogy az intézkedések 3-4 ezer milliárd forintos csökkenést okoztak. A vállalati és ezen belül a KKV-hitelezésre gyakorolt hatást nem lehet pontosan azonosítani, azonban nagyon valószínű, hogy a kapacitás csökkenést a bankok minden ügyfélcsoportjukra allokálták.

Ezek az intézkedések akkor történtek, amikor a régió országaiban megindult a vállalati hitelezés növekedése, és szerepet játszottak abban, hogy hazánkban elmaradt a trendforduló, folytatódott a csökkenés.

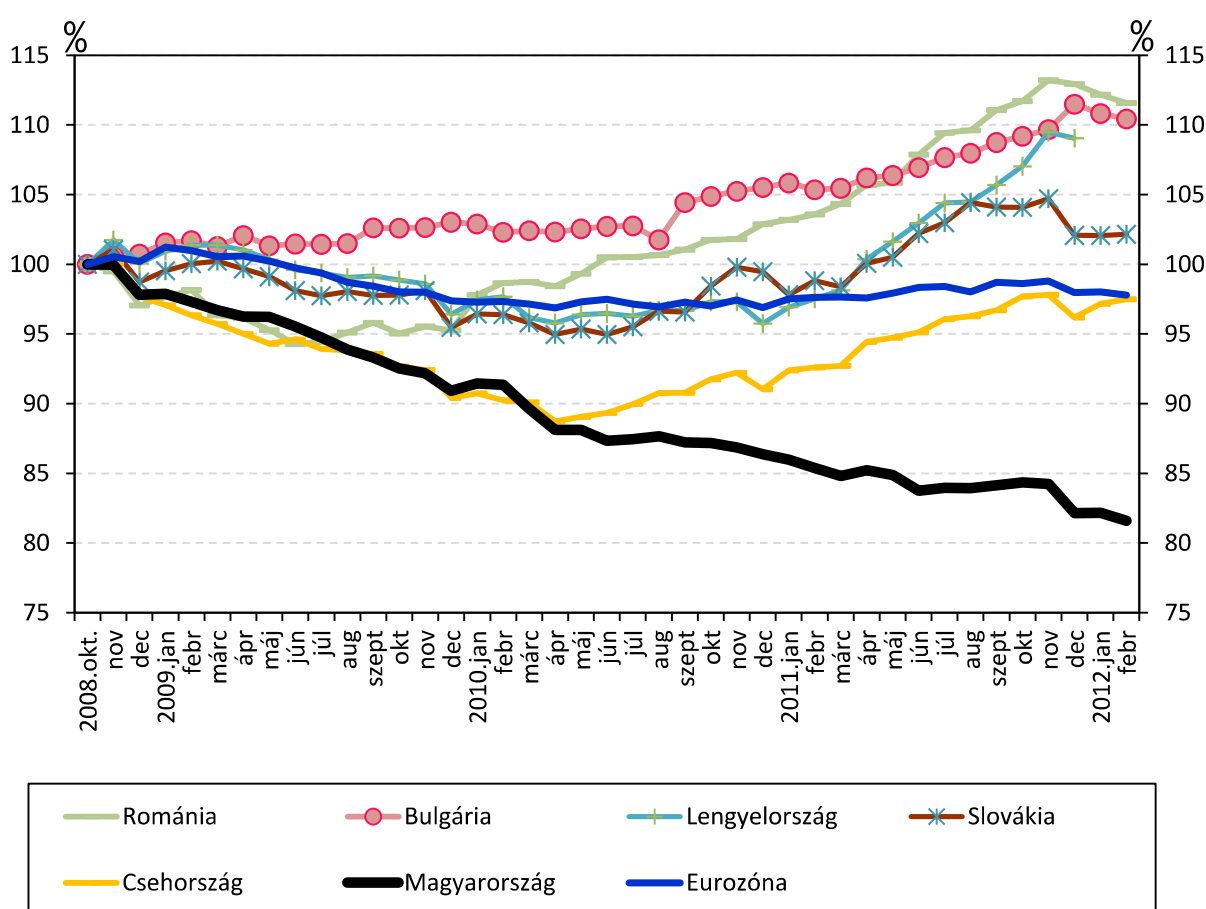
A jelenlegi szabályozási és makrogazdasági környezetben fenntartjuk azt az előrejelzésünket, hogy:

- A KKV-szektor várakozásai érdemben nem változtak, így a bővüléshez szükséges források iránti kereslet növekedése nem valószínű.

² (Palócz Éva, 2012. április 30)

- A hitelek túlnyomó részét nyújtó kereskedelmi bankok tőkehelyezete várhatóan romlani fog, hazai jövedelemből nem várható tőkeemelésre fordítható jelentős jövedelem.
- A külföldi tulajdonú bankok anyabankjaitól nem várható jelentős tőkeemelés.
- A KKV portfóliók összetétele (lassuló ütemben ugyan, de) romlik, ami növeli a hitelezés tőkeigényét.
- Az állampapírok hozama emelkedett, így azok vásárlása egyre vonzóbb alternatíva a vállalati hitelezéssel szemben.

A VÁLLALATI HITELEZÉS NEMZETKÖZI ÖSSZEHAONLÍTÁSBAN (EURÓZÓNA ÉS KÖZÉP-EURÓPA, 2008. OKTÓBER – 2012 FEBRUÁR)

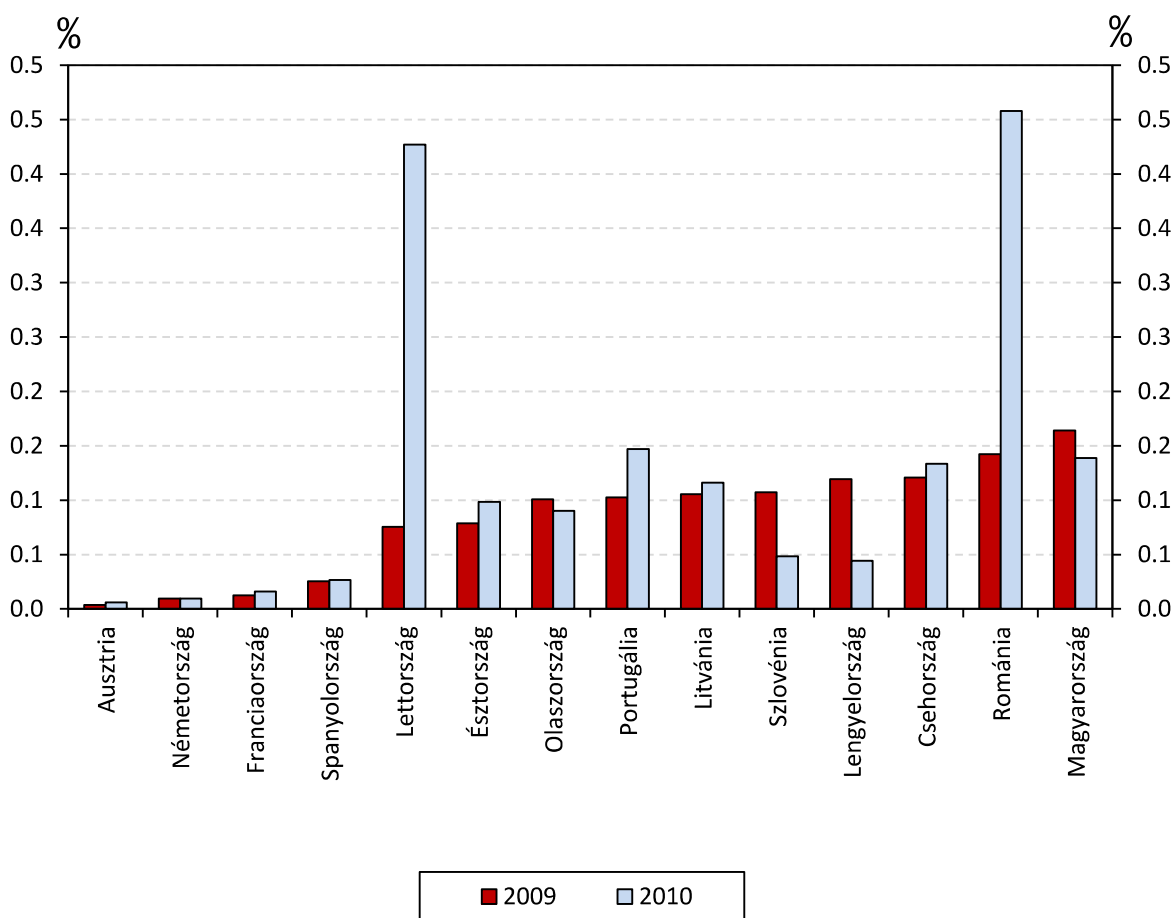

Forrás: MNB

A nem teljesítő hitelek aránya Magyarországon 2011 júliusára meghaladta a 12%-ot, aminél összehasonlításban szereplő 23 ország közül csak háromban magasabb a mutató értéke. A vállalati portfólió gyenge minőségi mutatója összefüggésben van azzal, hogy a hitelállomány csökken. Növekvő hitelállomány esetén jó esély lenne a portfólió minőség javítására.

A válság utáni romló portfóliók a legtöbb ország állami háttérű garanciaintézményét megterhelték, és az elszenvedett veszteségek miatt tőkéjük csökkent. A következő ábrából látható, hogy az országok egy részében az állam tőkeemelését hajtott végre a garanciaintézményeknél, és ez az intézkedés Magyarországon is elkerülhetetlen lesz. A jelenlegi garanciarendszer a legjobb mód arra, hogy az állam közvetlenül is szerepet vállaljon a KKV portfóliók javításában, és ez akkor lehet igazán hatékony, ha szabályozási intézkedésekkel is párosul.

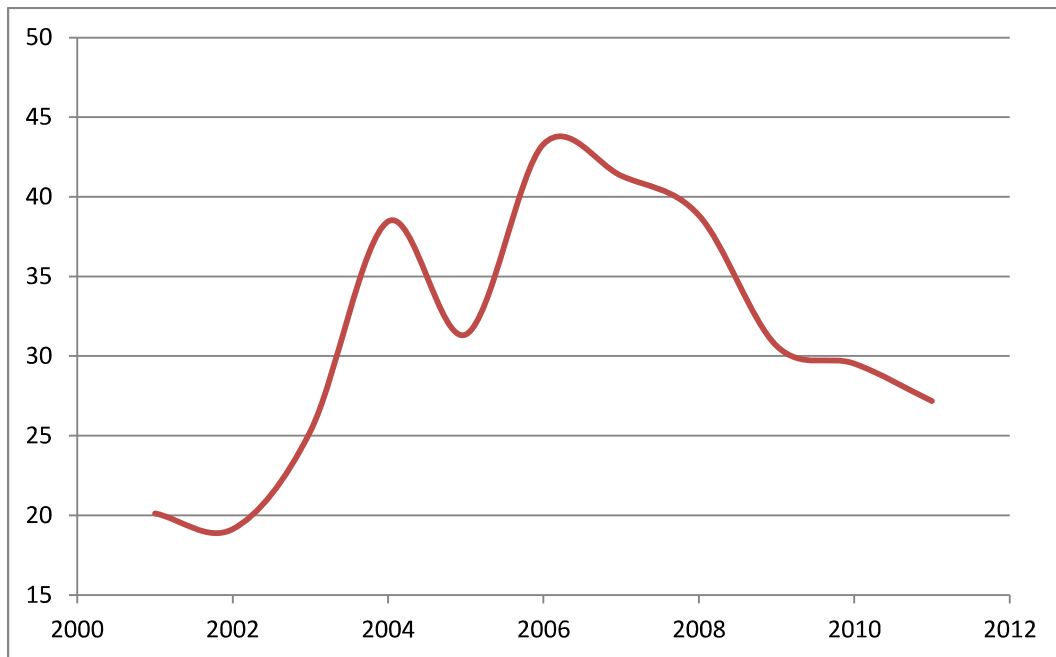
GARANCIASZERVEZETEK TŐKEELLÁTOTTSÁGA A HAZAI GDP ARÁNYÁBAN, NEMZETKÖZI ÖSSZEHAISONLÍTÁSBAN

Forrás: MNB

A devizahitelezés a KKV-hitelezés területén is gyorsan terjedt a kétezres években, 2002-ben még 20% alatt volt a folyósított devizahitelek aránya, ami 2006-2007-re 40% fölé nőtt. A válság után csökkenni kezdett a devizahitelezés aránya, jelenleg valamivel 30% alatt van. A KKV-k számára is problémát jelentett a forintárfolyam gyengülése, de ezt enyhítette, hogy a rövidtávú hiteleknel nem volt tartós a pozícióromlás, a beruházási devizahitelek pedig az állomány 15-20%-át teszik ki.

A DEVIZAHITELEK ARÁNYA A KKV-NAK NYÚJTOTT HITELEKBŐL (2001-2011)

Forrás: a PSzÁF adataiból számítva

A stagnáló és romló összetételű KKV hitelállomány komoly makrogazdasági probléma. A bankok és a kormány közös érdeke a vállalati hitelállomány növelése. A bankok növekvő portfólió esetén tudják csak az állományok minőségét javítani, másrészt természetes érdekük piacaik bővítése. A kormány elemi érdeke a gazdasági növekedés megindulása, ami az egyik feltétele a társadalmi feszültségek csökkentésének és a költségvetés konszolidálásának. A bankok hitelezési kapacitásának csökkenése és kockázatvállalási hajlandóságuk alacsony szintje a növekedés egyik akadályja. A vállalatfinanszírozás javítását a bankokat sújtó terhek enyhítésével, a szabályozás korszerűsítésével és a kormány és a bankszektor közötti bizalom helyreállításával lehet elérni. Ennek érdekében javasoljuk a következő intézkedéseket:

- A bankadó funkciójának átalakítása a bankrendszer veszteségeit megosztó kockázati alapot finanszírozó bevétellé.
- A veszteségek leírási szabályainak egyszerűsítése.
- A reorganizáció gyakorlatának átalakítása, a Bankszövetség által 2010-ben kidolgozott Budapesti Elvek alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatok értékelése, az alkalmazás ösztönzése.³
- A hitelelengedés szabályozásának átalakítása olyan módon, hogy a reorganizáció részeként elengedett hitel ne legyen adóköteles.
- A felszámolási eljárások transzparenciájának növelése, időigényének és költségének csökkentése.
- A jelenleg is működő garanciaintézmények (további) felhasználása a KKV hitelállomány minőségének javítására.

³ A következő három javaslatot a (Magyar Nemzeti Bank, 2012) jelentése fogalmazta meg.

- A bankok egyetértésével kialakított, a kisvállalati ügyfélkörben alkalmazandó etikai kódex kidolgozása, ami hozzájárul a KKV-k és a bankok közötti bizalom erősítéséhez. (A devizahitelezéssel kapcsolatos problémák megjelenésekor mérhetően csökkent a KKV-k bankok iránti bizalma.)

A javasolt intézkedések a szabályozás javítását a bankadó mérséklésével kombinálva minimalizálják a vállalati portfóliók tisztításának költségvetési terheit, és a növekedés feltételeinek megteremtésével hozzájárulnak az adóbevételek egészséges szerkezetű növekedéséhez.

Állami eszközök, pályázati források

2012. szeptember elején módosult a Gazdaságfejlesztési Operatív Program 2011-2013. évekre szóló akcióterve.

5. GOP PRIORITÁSOK INDIKATÍV KERETE (MRD Ft)

Prioritások	2011	2012	2013	Összesen
K+F és innováció	123 (40)	78 (40)	0 (40)	201 (120)
Vállalkozások komplex fejlesztése	144 (51)	36,6 (51)	0 (51)	180,6 (153)
Üzleti környezet	12 (27)	31,8 (14)	0 (14)	43,8 (55)
Pénzügyi eszközök	203,6 (203,6)*			203,6 (203,6)
Technikai segítségnyújtás	1,5 (1,5)	1 (1)	0,7 (0,7)	3,16 (3,16)

Forrás: Kormány 1333/2012 (IX.7.) Korm. határozata

Megjegyzés: a Pénzügyi Eszközök prioritás kerete a teljes hét éves időszakra vonatkozik

A GOP-on belül legnagyobb mértékben a K+F-re és innovációra (piacorientált k+f, akkreditált klaszterek közös projektjeinek támogatása, vállalati innováció, projekt előkészítés) fordítható keret emelkedett, de több forrást allokáltak a vállalkozások komplex fejlesztésére is (vállalati technológiai fejlesztés, komplex technológiafejlesztés és foglalkoztatás, környezeti célú fejlesztések, IKT fejlesztések, KKV munkahelyteremtés). Mérséklődött az üzleti környezet fejlesztésére (közszolgáltatási fejlesztések, logisztika, KKV-k piaci megjelenésének támogatása, SaaS központok, esélyegyenlőségi célcsoportok a gazdaságban) szánt keret, míg a pénzügyi eszközök (hitel program, garancia program, közösen létrehozott kockázati tőkealapok) prioritásra és a technológiai segítségnyújtásra rendelkezésre álló források összege változatlan maradt.

Az uniós források felhasználásának gyorsítására tett törekvésekkel összhangban a forrást 2012 végéig meg kívánják hirdetni, 2013-ra már nem lesz új pályázati felhívás – az indikatív forrás-tábla szerint.

Szabályozási környezet, stratégia

Wekerle terv

A magyar gazdaság Kárpát-medencei léptékű növekedési stratégiája 2012 augusztusában készült el. A terv fő stratégiai célja a hazai vállalkozások Kárpát-medencei pozícióinak erősítése, melyet a térségi infrastruktúra összehangolásán valamint az egységes munkaerőpiac megteremtésén keresztül lehet elérni a dokumentum szerint.

A Wekerle terv öt ágazati kitörési pontot határoz meg:

- jármű- és gépipar;
- élelmiszer-gazdaság;
- turizmus és egészségipar;
- kreatív ipar és ICT;
- zöldgazdaság.

A magyarországi gazdálkodó szervezeteket, elsősorban kkv-kat képessé kell tenni a nemzetközi piacra lépésre, a külpiacokon való megjelenésre. A Nemzetgazdasági Minisztériumban a különböző ágazati szereplőkkel történő egyeztetések keretében jelenleg zajlik a stratégiai dokumentumban kitűzött célok eléréséhez vezető konkrét intézkedési tervek kidolgozása.

A stratégia készítői szerint a térség országai az unió GDP-jének három százalékát adják, míg a népesség a tíz százalékot teszi ki. A kárpát-medencei régió országainak azért van szüksége az együttműködésre, mert önmagukban túl kicsik, összefogásra van szükség annak érdekében, hogy hatékonyan vegyenek részt a világ gazdaságban.

A terv logikájára „rímel” a KKV és Kárpát-medencei főosztály összevonása is, illetve a KKV-fejlesztéssel foglalkozó főosztály beolvasztása. Azzal, hogy a kkv-fejlesztés a minisztériumon belül szélesebb kontextusba került, nem jelenti, hogy nőtt volna a rangja. Hiszen a Wekerle terv szerinti kkv-fejlesztés „csak” a kkv szektor vagy problémakör egy szeletére fókuszál (nemzetközi piacra lépni képes, exportorientált kkv-k piacrajutásának előmozdítása).

A Wekerle terv intézményrendszerének legfontosabb eleme a Kárpát Régió Üzleti Hálózat, amely a Nemzeti Külgazdasági Hivatal, valamint a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara együttműködésében épül ki. A hálózat öt irodával már meg is kezdte a működését és a tervek szerint év végére tizenegy helyszínen lesznek elérhető tanácsadói szolgáltatásai. A dokumentum azt is előrevetíti, hogy létre kellene hozni egy Kelet-közép-európai Növekedéskutató Intézetet és egy Kelet-közép-európai Közlekedéstudományi Intézetet.

Az intézkedési tervek kidolgozásánál szoros együttműködésre van szükség a kitörési pontokban meghatározott ágazatok szereplőivel és a külföldi piacra lépést elősegítő, azon dolgozó intézményi szereplőkkel.

Ezzel összefüggésben fontos megjegyezni, hogy jelenleg a KKV-fejlesztés stratégiája hiányzik, az iránymutató dokumentum ebben a kérdésben az Új Széchenyi Terv, a szektorra vonatkozó dokumentum nem készült el.

KKV főosztály megszűnése

A Nemzetgazdasági Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzata júniusban változott, augusztusban egy korrekciót követően véglegesen módosított. A módosított NGM utasítás szerint a KKV-fejlesztést már nem egy önálló főosztály koordinálja, hanem a korábbi főosztályt összevonták a Kárpát-medencei Vállalkozásfejlesztési főosztállyal. A szervezeti lépéssel szemben, inkább a KKV-politika magasabb szintű koordinációjára lenne szükség.

A KKV-fejlesztés több, az államigazgatás különböző szintjén elhelyezkedő szereplő összehangolt munkájával érhető el. Erre a korábbi főosztálynál is magasabb koordinációs szintre kellene helyezni a mikro- kis- és közepes vállalkozások fejlesztésével kapcsolatos feladatokat.

A kkv szektort sok kisszereplő és nagymértékű széttagoltság jellemzi, amelynek egyik következménye az alacsony termelékenység, az erőforrások nem hatékony felhasználása. Tovább nehezíti a szektor fejlődését a dezintegrált vállalkozásfejlesztési elemek egységes koordinációjának hiánya. A vállalkozások fejlesztésének eszközrendszere igen széles, az ezen eszközöket kezelő hazai intézményrendszer nagymértékben szegmentált. A vállalkozásfejlesztési forrásokat számos közreműködő kezeli, a kkv-k eredményesebb működését többtucat állami és nonprofitszervezet támogatja. A vállalkozásfejlesztési programok kínálatára vonatkozó integrált információk azonban csak intézmények szerint állnak rendelkezésre, ezek koordinált, összefogott működtetése, teljes kihasználtsága nem valósult meg. Az intézményi koordináció hiányának következtében egymással versengő termékek is bekerültek a sokszor nehezen áttekinthető piacra, ami tovább nehezítette a kiigazodást a termékek iránt potenciálisan érdeklődő vállalkozások számára. A fent említett széttagoltság következménye az is, hogy az iparpolitikai prioritások nem kellő mértékben érvényesültek, a kkv-k fejlesztésére irányuló stratégiai célok megvalósítása csak korlátozott sikereket ért el.

A központi koordináció mind az iparfejlesztés (ágazatközi koordináció, mezőgazdasági feldolgozóipari integráció stb.), mind a kkv-fejlesztés (finanszírozás átláthatósága, prioritások összehangolása, fejlesztési irányok és eszközök összehangolása stb.) oldalán akadozik. A fejlesztési programok általában egy-két éves távra fogalmazzák meg programokat, stratégiákat, melyek végrehajtása után nem történik meg a programok kiértékelése, utógondozása, illetve az arra épülő további programok megvalósítása. Így az elvégzett

feladatok (melyek ilyen rövid távon általában valamilyen célrendszer alapjait képesek megteremteni) hozadékait, és eredményeit a program lezárultával a rendszer már nem képes hatékonyan felhasználni és azokat továbbfejleszteni, továbbgondolni. Így végeredményben nagyon sok induló kezdeményezéssel találkozhatunk, melyekben nagy ráfordításokkal csekély mérhető eredmény képződik (alapok lefektetése), de mikor azok működővé önfenntartóvá válhatnának, elhalnak a projektek utógondozásának hiányában. Kiemelkedően nagy szükség lenne olyan közép és hosszú távú stratégiákra és irányelvekre melyek mentén akár évtizedes célkitűzéseket is meg lehetne valósítani.

Új adók a KKV szektornak

A kisadózó vállalkozások tételes adójáról és a kisvállalati adóról szóló törvénytervezet bevezetője szerint *„az Országgyűlés abból a meggyőződésből kiindulva, hogy a kiegyensúlyozott gazdasági növekedés záloga és egyben a társadalmi jólét forrása egyfelől az értékteremtő munka, másfelől a vállalkozások, kiemelten a kis- és közepes vállalkozások adózási feltételeinek javítása, a következő törvényt alkotja.”* Azaz a cél a kis- és közepes vállalkozások adózási feltételeinek javítása.

A kisvállalati adó a legfeljebb 25 főt foglalkoztató, legfeljebb 500 millió forint árbevétel produkáló, 500 millió forintos mérlegfőösszeg alatti kisvállalkozások számára lesz választható. Az adókulcs 16 százalék. Az új adó kiváltja a szociális hozzájárulást, a társasági adót, szakképzési hozzájárulást, egyéni vállalkozóknál pedig a nyereségadó utáni személyi jövedelemadót.

A tételes kisadó lényege, hogy a legfeljebb 6 millió forint árbevételű vállalkozás egyetlen adót fizet, ami kiváltja a legtöbb adót (jövedéki adó köteles tevékenység esetén a jövedéki adót nem váltja ki, és nem váltja ki az áfát sem, ha a cég áfakörbe tartozik, illetve az iparűzési adót sem váltja ki). Főállású vállalkozóknak havi 50 ezer forintot, mellékállású vállalkozóknak havi 25 ezer forintot kell fizetni.

A megjelent kommentárok szerint az új kisadó az alábbi célok eléréséhez ad eszközt:

- a magas bérterhek ne fogják vissza a növekedést és munkahelyteremtést;
- adminisztrációs terhek csökkentése;
- beruházások ösztönzése;
- az eszköz részben alkalmas lehet a gazdaság kifehérítésére (a bejelentett munkavállalók számának emelkedése miatt).

A kkv szektorra vonatkozó felmérések rendre kiemelik az élőmunkára rakódó magas terhek miatti problémákat. A kis- és közepes vállalkozások személyi jellegű kiadása arányában – magas munkaerő-intenzitásuk miatt – magasabb mint a mikro és nagyvállalati körben. Az adó tervezett kiszámítása erre a problémára próbál megoldást kínálni, amennyiben a bérköltség változására – bizonyos korlátok között – érzéketlen marad az adó, azaz bérköltség növekedése nem növeli az adóterhet. Ezt úgy éri el az adó, hogy az adóalap

meghatározásánál egyszer negatív, másszor pozitív előjellel is figyelembe kell venni a személyi jellegű kiadásokat.

Az adminisztrációs terhek csökkentése elsősorban a tételes kisadó bevezetésével érhető el. A havi rendszerességgel, változatlan összegben fizetendő adó mögött egyszerű, bevételi nyilvántartást kell vezetni. A kisvállalati adó szintén pénzforgalmi szemléletben határozza meg az adó alapját, a számviteli nyilvántartás egyszerűsítésére azonban ebben az esetben nincs mód.

A beruházási ráta a 2000-es évek eleje óta folyamatosan csökkent, a válság miatt pedig tovább csökkent a beruházási hajlandóság Magyarországon. Az adóteher csökkentése, a vállalkozásoknál maradó magasabb eredmény, valamint az adó alapjából levonható hitelfelvétel (beruházási és forgóeszköz hitel is) hozzájárulhat a beruházások növekedéséhez.

Minthogy a kisvállalati adó kiváltja a bérköltségre rakódó munkáltatói terheket és a bérek „bejelentése” nem növeli az adóterhet, a vállalkozások – a várakozások szerint - egyre szélesebb körének érheti meg jogszerű keretek között foglalkoztatni az alkalmazottakat.

Nehéz számításba venni, hogy mekkora jövedelem marad a kedvezőbb adózási formával a vállalkozásoknál. Becslésünk szerint 50-60 milliárd forintnál magasabb nagyságrendű összeg nem várható, hogy a vállalkozóknál marad, kérdés azonban, hogy ennek mekkora hányadát fordítják beruházásra.

Összefoglalva, a kisadó a kisvállalkozások számára kínál kedvező adózási lehetőséget. A mikrovállalkozások számára a tételes adózás jelenthet kedvezőbb megoldást, a közepes- és nagyvállalkozások számára nem választható az új adóforma. Viszonylag magas azon vállalkozások száma (10-15 ezer), akik a két új választható adóforma közé „szorultak”, azaz a tételes adót nem választhatják, a kisvállalati adó viszont nem éri meg nekik. Elméletileg a kkv-k 80 százaléka jogosult az új kisvállalati adóra. Becsléseink szerint ezen kör megközelítőleg 60 százalékanak nyújthat kedvezőbb adózást – 2010-es adatok alapján. A képet azonban jelentősen torzítja, hogy magas a be nem jelentett alkalmazottak aránya. A nagyobb árbevételű cégek számára a munkavédelmi akcióterven, START kedvezményeken és egyéb adókedvezményeken keresztül – amit nehéz számszerűsíteni – nem feltétlenül tűnik célszerűnek áttérni egy új adózási módszerre, az átállás miatt a megtakarítás alacsony.

A jogosultak köre elsősorban a szolgáltató, tanácsadó ágazatokban magas. Jellemzően ebben a körben választják a kisvállalati adót, ami alkalmas eszköz a korábbi EVA kiváltására.

A vállalkozóknál kétségtelenül megjelenő adómegetakarítás felhasználása, visszaforgatása elsősorban a vállalkozás által kínált termékek és szolgáltatások iránti kereslettől és az üzleti, bizalmi környezettől függ. A kereslet érezhető fellendülése nélkül nem várható a beruházások növekedése, ezzel együtt új munkahelyek teremtése.

Az egyszerűsítés elsősorban a tételes adózást választókat érinti, a kisadó nem jelent érdemi adminisztrációs tehercsökkentést. A kisvállalati adó ugyanakkor érdemi hatást fejthet ki a

gazdaság fehérítése területén, hiszen az adóteher növekedése nélkül lehet bejelenteni az alkalmazottakat. A tételes adó ugyanakkor a munkaszerződések kikerülésére adhat lehetőséget.

Az EVA kiváltására mindenképpen megoldást kínál a kisvállalati adó, a bejelentett foglalkoztattak száma növekedhet, mivel az adóterhet nem érinti a bérköltség bizonyos feltételek mellett. A beruházások növekedése azonban a lépéstől nem várható.

Elemzés

Jelenleg a K+F programok jellemzően általánosságban vannak meghirdetve és nem tartalmaznak olyan tematikus orientációt, amely a hazai gazdaság, ezen belül a KKV szektor igényei felé terelnék a kutatási és innovációs tevékenységet, holott a versenyképesség javításának fontos feltétele, hogy az innovációs lánc végéig is eljussanak a tudományos eredmények. A nemzetközi gyakorlatban ismertek olyan pályázati felhívások, amelyek olyan témákban támogatnak kutatási tevékenységet, amelyek valamilyen területnek a konkrét problémáit hivatottak megoldani.

Magyarországon több olyan terület is van, ahol a tematikus K+F kiírás indokolt lehet. Ilyen például a hazai mezőgazdaság és élelmiszeripar piaci lehetőségeinek javítása, amit nem a verseny korlátozásával, hanem a termelők versenyképességének javításával lehetne elérni. További lehetséges területek az ipari beszállítók termékeinek fejlesztését szolgáló kutatások, vagy hazai infrastruktúra korszerűsítése. Mindegyik esetben fontos szempont, hogy a támogatott projektek jó eséllyel hasznosuljanak a hazai vállalkozói szférában.

A tematikus kiírások megalapozásához fel kell mérni azokat a területeket, amelyeket a hazai kutatási potenciál a legnagyobb mértékben tud segíteni.

A gazdaságfejlesztési beavatkozások esetében fontos tényező, hogy az egyes beavatkozások milyen érdemi hatásokkal bírnak a vállalkozások teljesítményére. Az egyik „leginkább kkv-k számára kidolgozott” program az előző programozási periódusban a GVOP 2.1.1 konstrukciója volt. Érdemes áttekinteni az ex post értékelések legfontosabb megállapításait, mert jelenleg is meglehetősen hasonló alapelvek mentén történik a vállalkozások ilyen irányú támogatása.

A beavatkozásoknak két értékelése készült el, az egyik a Béres Attila által készített 2008-as verzió, míg a másik a GVOP 2.1.1. alintézkedés értékelése, amelyet az Agenda Consulting, az Expanzió Kft. és a KTI Konzorcium végezett el.

A Béres Attila által készített értékelés komoly módszertani alapokon nyugodva az alábbiakra mutatott rá:

- Már a GVOP közbenső (mid-term) értékelése, amely a pályázók körében végzett kérdőíves felmérés eredményei alapján megállapította, hogy a beruházási hatások szempontjából releváns komponensek keretében támogatott vállalkozások 80-90%-a hasonló, vagy jelentősen módosított tartalommal, de a támogatás nélkül is megvalósította volna a beruházását.⁴ E szerint a támogatások beruházás-élénkítő hatása a GVOP félidei vizsgálatának időpontjában elmaradt a program tervezésekor elvárt mértéktől.
- A vizsgálat eredményei részben cáfolták a kiinduló hipotézist. Megerősítették, hogy a támogatásoknak szignifikáns, mérhető pozitív hatása van a nyertes pályázók beruházásaira, ugyanakkor ugyanilyen, bár kicsit kisebb hatás mérhető azoknál a pályázóknál is, akik végül nem részesültek támogatásban. Ennek az okát nem tudjuk biztosan, de sejtéseink szerint azok a vállalkozások, akik már olyan mértékben előkészítették a beruházást, hogy ki tudják elégíteni a pályázathoz szükséges feltételeket, azok végül támogatás hiányában is megvalósították a beruházási terveiket.
- A vállalkozások ténylegesen több beruházást hajtottak végre, mint a támogatások nélkül tették volna.
- A megfigyelt időtávon nem sikerült egyértelmű növekedési hatásokat kimutatni, azaz a többletberuházások hatására a vállalkozások eladásait rövid távon nem tudták szignifikánsan növelni;
- A pályázati rendszerben résztvevő vállalkozások a többiekhez képest már eleve nagyobbak voltak és gyorsabban növekedtek, mint a többiek;
- Azok a vállalkozások is szignifikánsan több beruházást hajtottak végre, amelyek pályáztak, de végül nem kaptak támogatást.

A 2010-ben készített elemzés tételesen elkülöníti a szándékolt hatásokat és a nem szándékolt hatásokat.

- A támogatás ösztönözte és megnövelte a (fizikai tőkébe és immateriális javakba történő) beruházásokat. A cégek előrehozták beruházásaikat és átlagosan tárgyi eszközállományuk 34%-ának megfelelő mértékű többletberuházást valósítottak meg. Ezt követően meg visszafogták a beruházásaikat.
- A GVOP 2.1.1. intézkedés keretében nyújtott támogatás nem tud hozzájárulni a pályázás előtt az átlagot jelentősen meghaladó árbevétel- illetve hozzáadott érték növekedési dinamikával jellemezhető vállalkozói kör növekedéséhez, növekedési ütemének javításához. Nincs a támogatásnak kimutatható hatása az export-árbevétel alakulására sem.
- A támogatás – illetve vélelmezhetően a támogatás igénybevételéhez kapcsolt adminisztratív kényszer – hatására nő a támogatott vállalkozások foglalkoztatottainak

száma, ugyanakkor árbevételüket nem tudják növelni (azaz megkérdőjelezhető a gazdasági indokoltsága a foglalkoztatotti létszám emelésének).

A nem szándékolt hatások közül a legfontosabb megállapítás, hogy egyrészt a nyerteseknél ez leginkább egy intertemporális optimalizálás, másrészt a jelentősen megnőtt a nem támogatott pályázók hosszú lejáratú kötelezettség állománya a beruházás okán, ami közvetett bizonyítékul szolgál arra is, hogy a támogatott vállalkozások is kaptak volna hitelt támogatással megvalósított beruházásukhoz.

Megállapították ugyanakkor, hogy a GVOP 2.1.1.alintezkedes keretében megvalósított formában a vissza nem térítendő beruházási támogatások nem ösztönzik a vállalkozások piaci részesedésének és hozzáadott értékének növekedését. Már a 2010-es elemzés rámutatott, hogy érdemes lenne változtatásokban gondolkodni, hogy a támogatás hatékonyan és eredményesen járulhasson hozzá a KKV-k fejlődéséhez. Már ekkor megfogalmazódott három fejlesztési variáció:

- a vissza nem térítendő támogatások kiterjesztése a KKV-k szelesebb körére,
- a vissza nem térítendő támogatások célzottabb és célcsoport-specifikusabb alkalmazása,
- a vissza nem térítendő támogatások alternatíváinak előtérbe helyezése.

A fenti két értékelés meglehetősen különböző módszertannal nagyon hasonló végkövetkeztetésekre jutott. Sajnálatos módon a legfontosabb üzenet eme támogatások költséghatékonyságának és érdemi gazdaságfejlesztési hatásainak megkérdőjelezése. Egyszerűen az ilyen konstrukciók alapjaiban véve a ráfordított összegekhez képest szerény érdemi hatással bírnak, illetve a támogatások „tisztá hatásának” eredője rendkívül nehezen (sehogya) nem mérhető. Következésképp a közeljövőben feltétlenül érdemes lenne mérlegelni az ilyen jellegű támogatási gyakorlat áttekintését